

ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΩΝ ΣΥΝΘΕΤΩΝ ΤΗΣ ΠΑΛΗΑΣ-ΑΘΗΝΑΣ

Του κ. ΑΝΤ. ΧΑΤΖΗΝΑΠΟΣΤΟΛΟΥ

Δέν ύπάρχει άμφισβήτη ότι ό μουσικός Ιστορικός του μέλλοντος, θά σκεθθή άρκετά προκειμένου να έκθέσει τό έργο των συνθετών τής Παλιής 'Αθήνας, θηλαδής, τή μουσική Ιστορία των έτών 1890 — 1940. Πιθανόν να μή συναντήσει μεγάλες μουσικές φυσιογνωμίες, ούτε προσωπικότητες με μεγάλη μουσική κατάρτιση. Αυτό όμως άκριβώς τό γεγονός, άφ' ενός και άφ' άλλου, ή μεγάλη επίδραση των όποιων είχε τό έργο των ταπεινών έκείνων ανθρώπων, είναι έκείνο πού θά ύποκρήσει τό μουσικό Ιστορικό να έξάρη περισσότερο τήν έργασία πού έγινε, και τήν πρόοδο πού έσημειώθη. 'Ο έπιαινος θά είναι δικαίος, γιά τούς έξής κυρίως λόγους.

Ποιά ήταν ή μουσική κίνηση τής 'Ελλάδος μετά τήν άπελευθέρωση τής; Καμμία. Μόλις τό 1861, δίδεται εις τήν Πάτρας ό «Μάρκος Μπότσαρης» τού Παύλου Καρράρ και μόλις τό 1867 παίζεται εις τήν Κέρκυρα ό «'Υποψήφιος βουλευτής» τού Σ. Ξόνδα. Δυό ή τρία μελοδράματα τά όποια, παρ' όλη τήν έλληνική ύπόθεση τού κειμένου των, ήταν μίμηση των Ιταλικών μελοδραμάτων και τής Ιταλικής μουσικής, Μεσολαβούν άπό τότε 40 και πλέον χρόνια, έως ότου φθάσουμε στό Λαυράγκα, τόν Σαϊάρα, τόν Καλομοίρη, κλπ.

Κατά τό διάστημα, λοιπόν, μής δολόκληρης οχεδόν έβδωμοκρατείας; κατά τήν όποία ή μουσική μας δημιουργία περιορίζεται στό μερικά μελοδράματα, άπευθυνόμενα σε περιορισμένο κοινό, ό έλληνικός λαός τρέφεται μουσικά με τό δημοτικό τραγούδι, όπως τά έτόνεια ή λαϊκή μόδα. Είναι τά τραγούδια πού άναφέρονται στους άπελευθερωτικούς άγώνες τού έθνους και τά τραγούδια πού έξυμούν τούς ήρωες των κλεφτών, των άρματωλών και τής έπανάστασης. Σιγά-σιγά και έρόσον περνώ ό καιρός, τά τραγούδια αυτά έλαττώνονται, ενώ παραλλήλως άναπτύσσεται τό άνατολτικό τραγούδι, άντιγραφή ή μίμηση τού τουρκικού τραγούδιού, πού, ύστερα άπό λίγο, συγκεντρώνεται και έκδηλώνεται στόν άμάνε. Τό είδος αυτό τού τραγούδιού, ό άμάνε, έκυριάρχησε πραγματικά άπ' όκρη ο' όκρη τής 'Ελλάδος.

Στὴν πρωτεύουσα άκόμη τού κράτους, έχει τήν πρώτη και μοναδική θέση ό άμάνε. 'Όλοι οι έπαγγελματίες, τεχνίτες, έργάτες, κλπ. κατά τήν ώρα τής δουλειάς και τής άνάπαυσης, θά τραγουδήσουν τόν άμάνε. Στίς γιορτές, στις διασκεδάσεις, θά άκουσθή ή οπαρτική, διαπεραστική, μακροσύρη φωνή τού άμάνε πού δίνει διέδρο στο άντέρτιμα, τά βάσανα και στά μεράκια τού κοινού. Στίς ταβέρνες και στους δρόμους των 'Αθηνών, ό άμάνε γίνεται αίτια συμπλοκών και αίματοχυσίας, άπό τούς «μαχαίροβγάλτες» τής τότε έποχής. Είναι μία περίοδος άξιοθρήνητη και έντελώς άγονη μουσικά.

Έπί τέλους, δειλά-δειλά και έκ τών ένόντων, γίνεται μία άπόπειρα ίβρώσεως τού 'Ελληνικού Μελοδράματος. Γίνονται άλλες άπόπειρες άσημαντες συνθέσεως τραγουδιών έλληνικού χρώματος. 'Αλλά, μόνον άπό τό 1890 περίπου γίνεται μία μεγαλειώδης πράγματι άπόπειρα άποινάξεως τού άμάνε και προώθηση τού κοινού πρós κάποιον ευγενικότερο και έλληνικότερο μουσικό δρόμο.

'Η τελευταία αυτή άπόπειρα έχει τήν άρχή τής στόν έρχομό στην 'Ελλάδα τού Καντακουζηνού, τού δυναμικού αυτού ανθρώπου, ό όποιος έδωσε τήν πρώτην έπιτυχή ώθηση γιά τήν άπαλλαγή τού έλληνικού λαού άπό τό μουσικό τέλμα του και γιά τόν όποιον άξίζει να γίνη εύρύτατος λόγος. 'Ο Καντακουζηνός έκλήθη εκ Ρωσίας άπό τή Βασίλισσα 'Όλγα, να όργανώσει τή χορωδία των 'Ανακτόρων. 'Αρχισε εκ τού μηδενός και κατάβηλε τεραστίους κόπους μέχρις ότου άνακαλύψη άνθρώπους διαθέτοντας φωνή. Τούς έβίβαζε με έπιμονή και φανατισμό και τέλος, παρουσίασε τή Χορωδία των 'Ανακτόρων άρτίωτατη. Συνέχισε με τό ίδιο πείσμα τή διδασκαλία του μέχρι τού θανάτου του και παρέβωσε έτοιμους γιά τή νέα μουσική περίοδο πολλούς νέους και μεταξύ αυτών τόν Φέρμπο, τόν Πολυκράτη, τόν Στρουμπούλη, κλπ.

'Ετσι, ή νέα περίοδος άρχίζει κυρίως με τήν άναβίωση τής τετραφώνου εκκλησιαστικής μουσικής, αλλά άρχίζει επίσης και παραλλήλως, με τήν ύπαρξη έλληνικών χορωδιών, οι όποιες τραγουδούν τήν πρώτην έλληνική συνθέσει ή ζένα τραγούδια, ιδιαίτερως γεωματικά μεταφρασμένα.

'Ο Φέρμπος διαδέχεται τόν Καντακουζηνό στη διδασκαλία και τή μουσική μόρφωση των νέων. Τό 'Ωδειον 'Αθηνών εισάγει και τή φωνητική μουσική εις τά διδασκόμενα μαθήματα. 'Ο Ρόβιος παρουσιάζει τις πρώτες του συνθέσεις. Στίς συνουσίες, στους δρόμους των 'Αθηνών άκούγονται τώρα τό «Είνε σιτιμίες τού Πολυκράτη και τό «Γιά σένα γάρνει άπαλά» τού Στρουμπούλη. Στόν 'Αγιο Γεώργη (Καρύτση) και στη Μητρόπολη ή θεία λειτουργία ψάλλεται σε τετράφωνη μουσική και μάλιστα επί συνθέσεων έλλήνων συνθετών.

Βασικά χαρακτηριστικά τού όργανου πού παρατηρείται τώρα είναι α) ή προτίμηση τού εκκλησιασματος πρós τήν τετράφωνη μουσική, β) ή ταχύτητα διάσχυση των έλληνικών χορωδιικών τραγουδιών, γ) ή άλληλοεξάρτηση τρόπον τινά τής εκκλησιαστικής μουσικής και των έλληνικών συνθέσεων και τού κυριώτους, δ) ή εμφάνιση ενός πρωτότυπου, ίδιότυπου μέλους, καθαροδ προϊόντος τής άγνης λειτουργικής ψυχής, τό όποιον γοργά διαθεδομένο και τραγουδημένο άπό δύο τόν κόμο θά όνομασθή μετ' όλίγον, 'Αθηναϊκή Καντάβα ή 'Αθηναϊκό τραγούδι.

'Ο άμάνε, μετά τό βαρύ αυτό πλήγμα πού κατέφέρθη έναντιον του, περιορίζεται μόνον στό πολύ χαμηλό κοινωνικό-στρώμα τής πρωτεύουσας και στις έπαρχίες. 'Αλλά και οι τελευταίες αυτές δέχονται, σόν τψ χρόνψ, τήν επίδραση των νέων συνθετών.

Έν τψ μεταξύ, εμφανίζεται ό Ξανθόπουλος, ό Ζαχαρόπουλος, ό Λαμπελίτ και προπάντων, τό βαρύ πυροβολικό, ό Νίκος Κόκκινος, οι όποιοι έπιβάλλονται με τάς συνθέσεις των. 'Ιβρώεται τό 'Ωδειον Λόττην (τό σημερινό 'Ελληνικόν 'Ωδειον). Τό 'Ελληνικόν Μελοδράμα, με τή νέα μουσική ώθηση πού δόθηκε, έργάζεται κατά περίοδους. Στά μακεδονικά Βουνα, κατά τό διάστημα των έπιστρατεύσεων τού 1912—1917, άκούγεται να τραγουδιέται άπό τούς φαντάρος τό τραγούδι τού Χατζηναποστόλου «Τά κοραλιένια χείλη σου». Τό

«ΜΟΥΣΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ

άθηναϊκό τραγούδι έχει έπιβληθή παντού και σ' όλους. 'Ο άμανές κατατροπώθηκε. Και όταν τό 1914 σημειώ- νεται ή εμφάνιση τής 'Ελληνικής 'Οπερέτας από τόν Σακελλαρίδη, ό άμανές είνε πιά άνευ σημασίας. Δέν θά μάς τόν ξαναθυμίσει κανείς, έκτός μόνον γιά λίγο καιρό, ή μικρασιατική καταστροφή και οι πρόσφυγες.

Τό νέο θεατρικό είδος, ή 'Ελληνική 'Οπερέτα, μέ τό εύθυμο κείμενό της και τά έλαφρά τραγούδια της, κυριαρχεί και είνε γιά τό πολύ κοινό ή δεσπόζουσα και μοναδική μουσική τροφή. 'Ο Σακελλαρίδης και ό Χατζηπαυστόλου, έχουν αναλάβει, χωρίς νά τό φαντα- σθούν, τή μουσική διαπαιδαγώγηση και μόρφωση του κοινού, τήν όποία συνεχίζουν έπί τριάντα δλόκληρα χρόνια. 'Ο δεύτερος μάλιστα, μέ τίς καθαρά ήθρογρα- φικούς χαρακτήρες όπερέττες του, διδάσκει τό κοινό. 'Η μουσική στάθμη του κοινού του 1930 δέν έπιδέχεται σύγκριση πρός τή στάθμη του 1890. 'Η μουσική έκδή- λωση του τόκου είνε τώρα ή μελωδία, τό κούράπιλο μαζί μέ τό οισθηματικό, τό έξευγενισμένο τραγούδι γιά μιá ή περισσότερες φωνές, γεγονότα που μαρτυ- ρούν τήν έπελθουσα άλλαγή και τήν σημειώθεΐσα εξέλιξη.

ΟΙ συνθέτες τής Παλλάς 'Αθήνας έπηρεαν στά γέ- ρια τους τή μάζα του έλληνικού λαού και τήν έπλασαν κατά τέτοιο τρόπο, ώστε νά τής είνε άδύνατον νά γυ- ρίση πάλιν στά άνυπόφορα μουσικά έπίπεδα στά όποία τήν βρήκαν νά κυλιέται. Τήν παρέδωσαν έτοιμη και ικανή νά παρακολουθήσει τή νέα μουσική κίνηση τήν όποιαν άνέλαβαν ό Καλομοίρης, ό Ριάδης, ό Εύαγγε- λάτος, ό Λεβίδης, ό Πετρίδης, ό Νεζερλίτης, ό Σκλά- βος, κλπ. Τό έργο τών συνθετών τής Παλλάς 'Αθήνας είνε πράγματι μέγα και ό Ιστορικός του μέλλοντος θά σκεφθή πολύ γιά νά τό έκθέσει και χαρακτηρίση.

ΑΝΤ. ΧΑΤΖΗΠΟΣΤΟΛΟΥ